

УДК 338.368

БЕЛЯНСЬКА Ю.В.^{1*}

1* Каф. менеджменту, публічного управління та адміністрування, Державний університет інфраструктури та технологій, ел. пошта: jbelyanskaya24@icloud.com, ORCID ID: 0000-0002-2959-1719

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Мета. Визначення економічної сутності інновацій на основі аналізу законодавчих та літературних джерел. Характеристика поглядів науковців та виділення основних підходів до розуміння сутності інновацій. Формулювання власного бачення економічної сутності інновацій як фактора розвитку та конкурентоспроможності в сучасних умовах динамічних змін. **Методика.** Для досягнення поставленої мети застосовано системний підхід, дедуктивний метод, порівняння, групування, узагальнення, аналіз і синтез. **Результати.** Інновації представляють собою впровадження нового – нових технологій, продукції, послуг, організаційних рішень, бізнес-моделей, які забезпечують отримання результату у вигляді економічних, науково-технічних, соціальних, інформаційних, екологічних ефектів та конкурентних переваг. Інновацію розглядають як ідею, творче джерело створення нового, кращого, оригінального, ефективнішого, як особливий засіб пристосування до ринку та потреб споживачів. Інновація як процес відображає необхідність інноваційної діяльності в сучасних умовах конкурентного середовища. Вказує на існування життєвих циклів інновацій від зародження ідеї і її обґрунтування до впровадження та практичного використання. Інновація відображає розвиток, підкреслюючи її діалектичний зв'язок з економічними коливаннями. **Наукова новизна.** Запропоновано визначення інновації як результату реалізації ідеї у вигляді впровадження нових або вдосконалених технологій, продукції, послуг, що мають економічні, соціальні та інші ефекти в процесі розвитку і здобуття конкурентних переваг. Сформульована дефініція включає виділені підходи до розгляду інновації як технології, продукту або послуги (впровадження нового); як ефекту, результату; як ідеї; як процесу; як розвитку. **Практична значимість.** Комплексне розуміння сутності інновації на основі ключових аспектів джерел її виникнення та впливу на конкурентоспроможність суб'єктів господарювання дозволить краще ідентифікувати види інновацій, їх характеристику, оцінку ефективності.

Ключові слова: інновація, сутність, визначення, інноваційна діяльність.

Постановка проблеми

У сучасних умовах динамічних змін та інформатизації всіх сфер життя суспільства інновації виступають рушійною силою розвитку економічних систем та ключовим фактором забезпечення конкурентних переваг суб'єктів господарювання. В останні роки вимоги до підприємств суттєво зросли: з одного боку, вони повинні бути конкурентоспроможними, приносити прибутки і надавати очікуваний рівень рентабельності власникам, менеджерам та інвесторам, а з іншого боку, протистояти постійним змінам економічних, екологічних, соціально-політичних, епідеміологічних факторів. Інновації лежать в основі підприємництва, а управління інноваціями є необхідним елементом забезпечення успішного майбутнього будь-якої компанії. Узагальнено, інновації розглядають як двигун економічного розвитку, присутній в усіх галузях економіки. Інновації призводять

до зростання попиту, що сприяє збільшенню інвестицій та зайнятості і є позитивним фактором. Проте огляд наукової літератури показує, що підходи до розуміння інновацій дуже різноманітні. Це створює перешкоди для ідентифікації сутності інновацій, їх видів, форм та методів управління інноваційними процесами на підприємстві. Актуальність теми дослідження підкреслює велика кількість публікацій на тему інновацій, характеристики їх сутності і особливостей. Проблеми визначення категорії «інновація» пов'язані з багатогранною природою даного поняття, його проникнення у всі сфери суспільного та економічного життя. Це не лише економічний, а й філософський, етичний, соціально-культурний, медичний, юридичний, освітній термін. Тому для кращого розуміння не тільки економічної сутності, а й значення інновацій в сучасних умовах необхідно систематизувати наявні підходи до трактування цього поняття й

сформувати власне узагальнене бачення дефініції даної категорії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Інновації, як актуальна, цікава, багатогранна категорія привертають увагу багатьох науковців і практиків. Питанням визначення сутності та ключових підходів до розуміння категорії «інновації» присвячено велику кількість праць, проте досі немає єдиного загальноприйнятого підходу до трактування поняття «інновація», що потребує поглибленого розгляду і аналізу. Виділені в літературі підходи до визначення сутності інновацій відрізняються між собою, що пояснюється широким змістом даного поняття та сферою його використання. Інновації як процес, результат, зміну чи систему визначає О.В. Чумак у своєму детальному соціально-філософському аналізі поняття «інновації» та «інноваційна діяльність» [20]. Сутність інновацій через призму їх життєвого циклу розглядають О. В. Прокопенко та В.Ю. Школа, які виокремлюють п'ять підходів до трактування: 1) товарний; 2) результативний; 3) процесний; 4) системний; 5) циклічний [13]. Інновації в умовах трансформаційних змін економіки досліджують В.В. Зянько, І.Ю. Епіфанова, В.В. Зянько [4]. Визначення інновацій та інструментів для їх впровадження розкриває Шанхайський партнер McKinsey E. Rot (Erik Roth) [15]. У своїх дослідженнях теорії поняття інновації В.В. Іванова [5] розглядає їх як результат, як зміну або як процес залежно від об'єкта і предмета дослідження. Група авторів А.М. Пугач, Н.І. Демчук, О.В. Довгаль, Л.С. Крючко, Н.В. Тягло [14, с. 5] виділяють чотири підходи до трактування сутності інновацій залежно від об'єкта та предмета дослідження: 1) інновації як процес; 2) як результат; 3) як зміна; 4) як система. Аналогічні підходи представлені в дослідженні В.Ю. Вострякової [1]. Вагомий внесок в теоретичний базис дослідження сутності інновацій здійснили вітчизняні і зарубіжні вчені: Й. Шумпетер [21], П. Друкер [2], М.І. Лапін [9], Б. Санто [16], Р.А. Фатхутдінов [18], Г. Зальтман (Zaltman G.) [30], Р. Дункан (Duncan R.) [30], Дж. Холберг (Holbeek J.) [30], П.С. Харів [19], Ф. Перу (Peru F.) [28], А. Маслюківська [10], та інші, у тому числі з урахуванням галузевих

особливостей бізнесу – В.О. Заколюдажний [3], О.О. Карпенко [7], С.М. Семенова [29]. Не зважаючи на наявність значної кількості публікацій, залишається не врегульованою систематизація підходів до визначення економічної сутності інновацій та їх особливостей відповідно до сучасних умов господарювання й динамічних змін в усіх сферах діяльності людини.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження економічної сутності поняття «інновації», систематизація наукових підходів до визначення цього терміну, огляд важливих компонентів, що характеризують інновації у сучасних умовах господарювання та формулювання власного бачення економічного змісту даної категорії.

Виклад основного матеріалу

Поняття «інновація» запроваджено від англ. *innovation* – нововведення, що в свою чергу походить від лат. *novatio* – оновлення, зміни, та префіксу *in*, який означає в напрямку до чогось, тобто за своєю етимологією, інновація – це рух в напрямку до змін.

В економічній теорії поняття «інновації» запровадив відомий вчений-економіст, соціолог та історик Йозеф Шумпетер, який у своїй праці «Теорія економічного розвитку» у 1912 р. вперше визначив інновацію як певну нову комбінацію, іншу якість засобів виробництва, пов'язуючи її з впливом фактору часу в економіці, необхідністю та наслідком впровадження нових кращих продуктів, більш економічних методів виробництва [21, с. 102]. Також Й. Шумпетер запровадив термін «креативне руйнування в економіці». Руйнування стереотипів новими видами продукції, послугами та способами організації ведення бізнесу.

Форма і зміст розвитку процесу виробництва створюють нові комбінації використання наявних ресурсів, які охоплюють наступні п'ять напрямів:

- 1) Виготовлення нового, ще не відомого споживачам, блага або створення нової якості вже існуючих благ.
- 2) Впровадження нового – нової галузі, методу (способу) виробництва, нового способу комерційного використання товару.

3) Опанування нових ринків збуту для певної галузі чи продукту, незалежно від того, чи існував такий ринок до цього.

4) Отримання нових джерел сировини, напівфабрикатів, незалежно від того, чи існував він раніше, чи його потрібно було створити.

5) Проведення реорганізації, наприклад, формування власного монопольного становища або руйнування монопольних позицій інших підприємств [21, с. 159].

Інноваційний процес визначається як динамічна конкуренція, в якій фірми прагнуть інновацій, проте різними способами. Для лідерів інновації виступають внутрішнім імпульсом для змін, проведення розробок і впроваджень, для імітаторів – зовнішнім фактором для наслідування та наздоганяння лідерів. Так чи інакше, нововведення охоплює всю галузь, і компанії, які не встигли пристосуватись до нових умов конкуренції, зазнають збитків і розоряються. Цікавим є бачення того, що оскільки економічна система заснована на конкуренції, нові комбінації, в основі яких закладені інновації, прокладають собі шлях у боротьбі зі старими (попередніми) комбінаціями [21, с. 160], у змаганні за вищу ефективність та рентабельність. Нові комбінації не виникають на заміну старих, а як правило, формуються поряд зі старими і конкурують з ними [21, с. 402].

Поняття «інновація» багатогранне і в різних науках його розуміють по-своєму. У соціології інновації означають процес впровадження елементів однієї культури в іншу, певний соціально-культурний процес,

який сприяє закономірним, різноманітним трансформаціям соціуму [17, с. 19], в етиці – зміні етичних норм [17, с. 24], в психології – нову, створену духовну, психічну реальність, сутність якої вступає у певну суперечність з наявною традицією [20, с. 159]. У філософії інновації – це здатність вирватися за межі складного проблемного філософського мислення, бачити нові проблеми, шляхи, засоби їх рішення, цілеспрямоване впровадження в існуючу практику того чи іншого нововведення, завдяки якому відбуваються позитивні зміни і досягається необхідний ефект [20, с. 163]. В економічному аспекті інновації є джерелом розвитку, зростання прибутків та конкурентних переваг.

Інновації розглядають з двох аспектів, як: 1) вкладення коштів в економіку, що забезпечує зміну техніки та технології; 2) нова техніка, технологія, що є результатом досягнень науково-технічного прогресу. Істотним чинником інновації є розвиток винахідництва, раціоналізації, поява великих відкриттів [6]

На основі огляду наукової літератури, визначення сутності поняття «інновації» згруповано у п'ять основних домінуючих підходів: 1) інновація як технологія, продукт або послуга (впровадження нового); 2) інновація як ефект, результат; 3) інновація як ідея; 4) інновація як процес; 5) інновація як розвиток (рис. 1). Запропоновані підходи мають орієнтовний характер і визначають базові аспекти пояснення сутності інновацій, ключові слова.

Рис. 1. Підходи до визначення сутності інновацій

Джерело: сформовано автором на основі опрацювання літератури [1-30] та власного бачення

Більш детально сутність кожного підходу розкрито в таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до трактування сутності поняття „інновації” в науковій літературі та законодавстві

Джерело: сформовано автором на основі [1-30]

№ п.п.	Автор, джерело	Визначення
1	2	3
I	Інновація як технологія, продукт або послуга (впровадження нового)	
1	Про інноваційну діяльність: Закон України 04.07.2002р. № 40-IV [12]	Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.
2	Керівництво Осло (Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition. OECD/EC, 2005) [27]	Інновація є введенням у споживання якого-небудь нового або значно поліпшеного продукту (товару або послуги) або процесу, нового методу маркетингу, або нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків.
3	Рот. Е. [15]	Інновації – це новий спосіб використання знань, матеріальних і нематеріальних активів з метою створення доданої вартості, у формі нових продуктів, послуг, бізнес-моделей, процесів або методів управління.
4	Іванова В.В. [5]	Інновація – це сукупність знов створених і (або) поліпшених товарів, послуг, процесів, ідей, методів, принципів, які мають практичне застосування з метою отримання економічного, науково-технічного, екологічного, соціального, інформаційного або іншого виду ефекту.
5	Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. [11]	Інновація – впровадження нової техніки, технології, організації виробництва і збуту товарів тощо, що дає змогу здобувати переваги над конкурентами. Інновація підтверджується передусім патентами.
II	Інновація як ефект, результат	
6	Заколюдяжний В.О. [3]	Інновації – результат від інвестицій у новітні розробки, впровадження яких дозволяє вдосконалити маркетингову, організаційну, ресурсну або технологічну складову бізнес-процесів страховика та забезпечує підвищення прибутковості його діяльності, забезпечує стійкість фінансового стану.
7	Харів П.С. [19]	Інновація – це результат інноваційної діяльності, відображений у вигляді наукових, технічних, організаційних чи соціально-економічних новинок, котрий може бути отриманий на будь-якому етапі інноваційного процесу.
8	Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Зянько В. В. [4]	Інновація – це творчий результат втілення новаторської ідеї у певній предметній субстанції – новому методі, засобі чи заході людської діяльності, використання яких передбачає зміну усталених, звичних способів діяльності; продукті, технології чи послугі, яким властиві нові споживчі якості, що дозволяє розширити ринковий попит і отримати економічний, соціальний, екологічний чи інший ефект.
9	Маслюківська А. [10]	Інновацію можна визначити як кінцевий результат ринкової реалізації впровадженого у певній сфері діяльності оформленого результату ДіР із отриманням комплексу ефектів, зокрема комерційного. Інновації є основою розвитку, його рушійною силою та результатом водночас.
10	Чумак О.В. [20]	Інновація – це результат незвичайного винахідництва, радикальної новизни.

11	Інновація. Вікіпедія [6]	Інновація – це результат системної діяльності, спрямованої на реалізацію досягнень науково-технічного прогресу та їх удосконалень, що сприяє кількісним та якісним змінам у внутрішньому середовищі підприємства та забезпечує підвищення ефективності та отримання конкурентних переваг.
12	Фатхутдинов Р. А. [18]	Інновація – кінцевий результат впровадження новації з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту.
III	Інновація як ідея	
13	Інновація. Вікіпедія [6]	Інновація (англ. <i>innovation</i> – нововведення) – ідея, новітній продукт в галузі техніки, технології, організації праці, управління, а також у інших сферах наукової та соціальної діяльності, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду, є кінцевим результатом інноваційної діяльності.
14	Друкер П. [2]	Інновація – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці та суспільстві з метою використання їх у бізнесі чи в різних сферах обслуговування. Інновація (новаторство) не стільки технічний, скільки економічний або соціальний термін, а інноваційна діяльність є добре організованою, раціональною, систематичною роботою.
15	Д.Дж. Х'юз, А. Лі, А.В. Тіан, А. Ньюман, А. Легуд [22]	Інновації передбачають деяку комбінацію ідентифікації проблеми або можливості, впровадження, прийняття або модифікацію нових ідей, що відповідають організаційним потребам, пропаганду ідеї та практичне втілення цих ідей.
16	Франклін Перу [28]	Інновація – це щось оригінальне та більш ефективне, і, як наслідок, нове, що «проривається» на ринок чи суспільство.
17	Маранвіль С. [25]	Інновація – це застосування кращих рішень, що відповідають новим вимогам, незадоволеним, потенційним або існуючим потребам ринку.
18	Інновації. Словник Меріам-Вебстер (Innovation. Merriam-Webster. Dictionary) [23]	Інновація – нова ідея, творчі думки, нові уяви у формі пристрою чи методу.
19	Зальтман Г., Дункан Р., Холберг Дж. [30]	Інновації – будь-яка ідея, спосіб дій чи матеріальний продукт, що вважаються новинкою з точки зору компонентів, які відіграють значну роль у тій системі, де впроваджується нововведення.
IV	Інновація як процес	
20	Лапін М.І. [9]	Інновація – комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для повного або кращого задоволення вже відомої потреби; а також це процес змін, який пов'язаний з певним нововведенням у соціальному та речовому середовищі, в якому здійснюється його життєвий цикл.
21	Санто Б. [16]	Інновації – це суспільний, технічний та економічний процес, що через практичне використання ідей та винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів і технологій.
22	Кантер М. [24]	Інновація – це процес втілення у життя будь-якої нової ідеї, що пропонує вирішення якоїсь проблеми.
V	Інновація як розвиток	
23	Шумпетер Й. [21]	Інновація визначається як певна нова комбінація використання наявних ресурсів, що дає іншу якість засобів виробництва, виникає під впливом циклічних процесів розвитку економіки, внаслідок впровадження нових кращих продуктів, більш економічних методів виробництва.
24	Прокопенко О. В., Школа В.Ю. [13]	Інновація являє собою еволюційний розвиток, який охоплює ряд історичних форм: ідея – новинка – новація – нововведення – інновація – традиційний товар. Виходячи з цього, життєвий цикл інновації повинен охоплювати всі етапи, починаючи від генерації ідеї та матеріального її втілення до втрати комерційного потенціалу інновації як ринкового товару.

Отже, відповідно до першого підходу інновації розглядаються як технологія, продукт або послуга – впровадження нового. Цей підхід найбільш близький для нормативних джерел. Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність», інновації – це «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [12]. За Рекомендацією Осло, інновацію визначають як впровадження у споживання нового або значно поліпшеного продукту, товару, послуги, процесу, нового методу маркетингу чи нового організаційного методу в діловій практиці, організації робочих місць або зовнішніх зв'язків [27]. Інновація представляє собою нововведення у вигляді використання нового товару, продукції, послуги чи процесу, управлінських методів в діяльності підприємства, організації його внутрішніх і зовнішніх комунікацій [29, с. 36].

Товарний підхід, який описують О. В. Прокопенко та В.Ю. Школа [с. 214], де інновації розуміються як продукт, придатний для кінцевого споживання або товари, що виходять на ринок, є дещо обмеженим. Його необхідно розширити, додавши, що інновації передбачають також впровадження нових технологій та послуг, що актуально в сучасних умовах господарювання, особливо для сервісного обслуговування.

Досить інтегративно розглядає інновації В.В. Іванова, як сукупність створених або поліпшених товарів, послуг, процесів, ідей, методів, принципів, які мають практичне застосування з метою отримання певного ефекту [5, с. 85]. Тут акцент і на нові товари, продукти, послуги, ідеї, і на результат у вигляді сукупності очікуваних ефектів.

В економічних словниках інновація – це впровадження нової техніки, технології, організації виробництва і збуту товарів тощо, що дає змогу здобувати переваги над конкурентами [11].

Погоджуємось з визначенням інновацій як нового способу використання знань, матеріальних і нематеріальних активів з метою створення доданої вартості, у формі

нових продуктів, послуг, бізнес-моделей, процесів або методів управління [15].

Інновація як ефект або результат означає нове науково-технічне досягнення, нововведення як результат впровадження новизни [19, с.8-9], результат від інвестицій у новітні розробки, які дозволяють вдосконалити маркетингову, організаційну, ресурсну або технологічну складову бізнес-процесів, забезпечують підвищення прибутковості та стійкість фінансового стану [3]. Результативний підхід пропонує Р.А. Фатхутдінов і визначає інновації як кінцевий результат впровадження новачії з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту [18]. Також результативний підхід до визначення сутності інновацій представлено в монографії В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанової, В.В. Зянько [4, с. 13], де інновація розглядається як творчий результат втілення новаторської ідеї у певній предметній субстанції – новому методі, засобі чи заході людської діяльності. Використання таких ідей передбачає зміну існуючих способів діяльності. Новаторські ідеї реалізуються в продукті, технології чи послугі, яким властиві нові споживчі якості, що дозволяє розширити ринковий попит і отримати економічний, соціальний, екологічний чи інший ефект. Тут прослідковується також ідейний підхід до визначення інновацій. За етимологією «новаторська ідея» поєднує поняття «ідея» (від грец. *idea* – початок, основа, прообраз) як джерело пізнання чогось нового, та «новація» (від лат. *novatio* – оновлення, зміна; *novator* – оновлювач) початок творчої енергії, креативності, створення чогось нового і прогресивного в економіці, науці, медицині, тощо. Таким чином, результативний підхід взаємопов'язаний з розглядом інновації як ідеї.

Інновація в сучасному значенні – це «нова ідея, творчі думки, нові уяви у формі пристрою чи методу» [23]. Інновації також розглядають як застосування кращих рішень, що відповідають новим вимогам, незадоволеним, потенційним або існуючим потребам ринку [25]. Як зазначає Франклін Перу, інновація – це щось оригінальне та більш ефективне, і, як

наслідок, нове, що «проривається» на ринок чи суспільство [28].

Необхідно розрізнити інновації та винаходи. Інновація пов'язана з винаходом, але не тотожна йому. Різниця між винаходом та інновацією є тонкою, але важливою. Винахід створює можливості, здатність, але інновація сприймає цю здатність і дозволяє її масштабувати та формувати певний вплив на ринок або суспільство [26], але не всі нововведення потребують винаходу. Інновації часто можуть виявлятися через інженерний процес, коли проблема, яка потребує вирішення, має технічний або науковий характер.

Автори Г. Зальтман (Zaltman G.), Р. Дункан (Duncan R.) і Дж. Холберг (Holbeek J.) розглядають інновації як будь-яку ідею, спосіб дій чи матеріальний продукт, що вважаються новинкою з точки зору компонентів, які відіграють значну роль у тій системі, де впроваджується нововведення [30].

На взаємозв'язок інновацій з новаторством вказує П. Друкер [2, с. 73], за яким інновація – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці та суспільстві для використання їх у бізнесі чи в різних сферах обслуговування. Інновація (новаторство) за П. Друкером розглядається не стільки як технічний, скільки економічний або соціальний термін. Нові знання лежать в основі нововведень, які в свою чергу створюють зміни і формують нові потреби [2, с. 171].

В межах процесного підходу О. В. Прокопенко та В. Ю. Школа [13, с. 214] розглядають інновації як процес матеріального втілення ідеї, впровадження в повсякденне життя. Проте реалізація ідей і взагалі інновації можуть мати не лише матеріальну форму. Інновації можуть бути джерелом створення нематеріальних активів: ноу-хау, патентів, гудвілу [8, 29]. Інновацію як процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для повного або кращого задоволення вже відомої потреби визначає М. І. Лапін. Також в інноваціях він вбачає процес змін, який пов'язаний з нововведеннями у соціальному та речовому середовищі, в якому здійснюється його життєвий цикл [9, с. 7].

Досить узагальнено за Р. Кантером (Kanter R.) інновація – це процес втілення у життя будь-якої нової ідеї, що пропонує вирішення якоїсь проблеми, а новаторство – задум, прийняття і втілення у життя нових ідей, процесів, продукції і послуг [24].

Таким чином, інновація реалізується шляхом надання кращих товарів, послуг, більш ефективних продуктів, процесів, технологій або бізнес-моделей, які розробляються для задоволення потреб ринку, уряду або суспільства.

Інновація як розвиток також дуже часто згадується в літературних джерелах, а саме як необхідний фактор розвитку, ключ до одержання конкурентних переваг та економічного зростання. Проте як окремий підхід до формулювання інновацій він зустрічається рідко.

Заслужує на увагу розгляд сутності інновацій через фази їх життєвого циклу. Як стверджують О. В. Прокопенко та В. Ю. Школа [13, с. 214], інновація являє собою еволюційний розвиток, який охоплює ряд історичних форм: ідея – новинка – новація – нововведення – інновація – традиційний товар. Інновацію можна розглядати у статичному і динамічному аспектах, при цьому життєвий цикл інновації відображає сукупність послідовних періодів, які починаються з визначення потреби в інновації та завершуються повним її вибуттям зі сфери експлуатації. Проте чіткість розмежування цих періодів, можливість накладання один на одного, індикатори оцінки інновацій на кожному з них потребують окремих поглиблених досліджень.

Розвиток – це процес поєднання переривчастих змін і динамічної нерівноваги, викликаних інноваціями [10, с. 60], що представляють собою «реалізацію нових комбінацій» та постійних змін згідно з Й. Шумпетером [21, с. 401].

В узагальненому розумінні інновації можна визначити як дослідження, яке в кінцевому підсумку призводить до перетворення знань у гроші. Здебільшого в літературі інновації розглядають як процес і результат, як виробництво або прийняття, освоєння та використання новинок, що забезпечують додану вартість в економічній та соціальній сферах; оновлення й розширення товарів, послуг та

ринків; розробку нових методів виробництва і створення нових систем управління. Інновація включає оригінальне винахідництво та творче використання ідей, які іноді позначають ціле покоління виробів, стилю обслуговування, прийняття та реалізації нововведень для продуктів, послуг та процесів.

Дуже важливо розрізнити два основні аспекти інновацій: по-перше, це ступінь новизни, тобто чи є дана новація новою для підприємства, новою для ринку, новою для галузі або новою для світу. По-друге, який це вид інновацій. І тут зачіпається вся класифікація інновацій, тому що існує ціла низка ознак поділу інновацій на види. Також необхідно розмежовувати поняття інновацій та творчості (креативності), хоча вони і мають спільні риси, проте відмінні за сутністю.

Творчість в економіці стосується когнітивних та поведінкових процесів, що застосовуються при спробі генерування нових ідей. Інновація в економіці стосується процесів, що застосовуються при спробі реалізації нових ідей. Зокрема, інновація передбачає певну комбінацію ідентифікації проблеми або можливостей, впровадження, прийняття чи модифікацію нових ідей, що залежать від організаційних потреб, просування цих ідей та практичну реалізацію цих ідей на ринку [22].

Зарубіжні автори Д.Дж. Х'юз (Hughes D. J.), А. Лі (Lee A.), А.В. Тіан (Tian A. W.), А. Ньюман (Newman A.), А. Легуд (Legood A.), визначають п'ять відповідних концептуальних маркерів інновацій на робочому місці: розпізнавання проблем, впровадження, модифікація, просування та реалізація нових ідей [22]. За їх твердженням, інновації передбачають деяку комбінацію щодо ідентифікації проблеми або можливості, впровадження, прийняття чи модифікацію нових ідей, що відповідають організаційним потребам, пропаганду та практичне втілення ідей [22, с. 9]. Творчість та інновації в економічному аспекті є пов'язаними між собою концепціями, при чому творчість генерує покоління нових ідей та інновацій, що стосуються наступних зусиль з їх впровадження, зміни та просування. Не всі творчі ідеї приймаються через процес впровадження, і не всі

інноваційні процеси вимагають креативності. Наприклад, підприємство може впроваджувати інновації, використовуючи незвичну ідею, взяту в інших підприємств або країн [22, с. 10].

Інновації суттєво змінюють економічне середовище. Розробки у сфері віртуальної реальності, пристрої автоматизації повсякденних задач, полегшення та обслуговування побутових і транспортних потреб, технології розумного будинку, безпечного виробництва і транспортування, інновації у сфері штучного інтелекту, роботизація, покращення інструментів обробки інформації, розвиток крипто валюти [29] – все це впливає на розуміння сутності і значення інновацій у сучасних умовах.

Отже, можна підсумувати, що кожен підхід до визначення сутності інновацій має право на існування, що вказує на багатогранність та значний потенціал даного поняття. Більше того, досить часто в одному визначенні різною мірою поєднується кілька підходів. Для формулювання повного визначення сутності інновацій потрібно встановити ключові слова: ідея, впровадження, процес, результат, розвиток. Вважаємо, що імпульсом для інновацій є ідея. Необхідність, невирішені проблеми, попит, конкуренція – все це похідні причини, які спонукають для проведення досліджень, розробок, пошуку рішень. Але все-таки творчий початок несе в собі ідея, яка буде покладена в основу інновацій. Вона значно ширша за вирішення проблем, це бачення кращого майбутнього, в усіх аспектах. Для реалізації ідеї у вигляді інновації потрібно впровадження, де виникає новий або суттєво вдосконалений продукт, послуга, технологія, методика. Впровадження невіддільне від процесу інноваційної діяльності, розподілу на фази життєвого циклу інновацій та оцінки очікуваних результатів, ефектів, які сприяють розвитку і мотивують до подальших інновацій. Запропоновано визначати інновації як результат реалізації ідеї у вигляді впровадження нових або вдосконалених технологій, продукції, послуг, що мають економічні, соціальні та інші ефекти в процесі розвитку та здобуття конкурентних переваг.

Висновки

На основі детального аналізу літературних джерел систематизовано підходи до визначення економічної сутності поняття «інновація». Запропоновано розглядати інновацію як технологію, продукт або послугу (впровадження нового); як ефект, результат; як ідею; як процес; як розвиток.

Інновації як технологія, продукт або послуга, що представляють собою впровадження нового – нових технологій, продукції, послуг, організаційних рішень, бізнес-моделей, які забезпечують отримання ефектів (економічних, науково-технічних, соціальних, інформаційних, екологічних) та конкурентних переваг. Даний підхід домінує у визначеннях, представлених у нормативних джерелах та працях Е. Рот, В.В. Іванової, С.В. Мочерного, Я.С. Ларіної, О.А. Устенко, С.І. Юрія.

Досить поширеним є погляд на інновації як на результат від інвестицій у розробки, результат інноваційної діяльності, винахідництва, який також несе в собі певні позитивні ефекти. Серед прихильників цього підходу В.О. Заколюдяжний, П.С. Харів, В.В. Зянько, І.Ю. Епіфанова, В.В. Зянько, А. Маслюківська, О.В. Чумак, Р.А. Фатхутдінов.

Багато науковців розглядають інновацію як ідею, творче джерело створення нового, кращого, оригінального, ефективнішого, це особливий засіб пристосування до ринку, до потреб споживачів. Це свого роду ідентифікація проблем та можливостей їх

вирішення за допомогою інновацій. До ідейного підходу можна віднести визначення П. Друкера, Ф. Перу, С. Маранвіль, Г. Зальтман, Р. Дункан, Дж. Холберг, Д.Дж. Х'юз, А. Лі, А.В. Тіан, А. Ньюман, А. Легуд.

Інновація як процес відображає постійність та невід'ємність інноваційної діяльності в сучасних умовах господарювання, а також наявність циклічної форми інновацій від зародження ідеї і її обґрунтування до впровадження та практичного використання. Процесний підхід переважає у визначеннях М.І. Лапіна, Б. Санто, М. Кантера.

Інновацію як розвиток, підкреслюючи її діалектичний зв'язок з економічними коливаннями, де інновації розглядаються як фактор економічного зростання не тільки окремих підприємств, а й економіки загалом, визначає Й. Шумпетер. На еволюційний розвиток та життєвий цикл інновацій вказують О.В. Прокопенко та В.Ю. Школа.

Інновація – це результат реалізації ідеї у вигляді впровадження нових або вдосконалених технологій, продукції, послуг, що мають економічні, соціальні та інші ефекти в процесі розвитку та здобуття конкурентних переваг.

Перспективами подальших досліджень є поглиблення класифікації інновацій з урахуванням виділених підходів до розуміння їх сутності та потреб управління.

BELIANSKA Yu. V.^{1*}

1* Dep. Management, Public Administration, State University of Infrastructure and Technology, e-mail: jbelianskaya24@icloud.com, ORCID ID: 0000-0002-2959-1719

ECONOMIC ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF INNOVATIONS IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS

Goal. Determining the economic essence of innovation based on the analysis of legislative and literary sources. Characterization of scientists' views and highlighting the main approaches to understanding the essence of innovation. Formulation of own vision of economic essence of innovations as a factor of development and competitiveness in modern conditions of dynamic changes. **Method.** To achieve this goal, a systematic approach, deductive method, comparison, grouping, generalization, analysis and synthesis are used. **Results.** Innovations are the introduction of new - new technologies, products, services, organizational solutions, business models that provide results in the form of economic, scientific and technical, social, informational, environmental effects and competitive advantages. Innovation is seen as an idea, a creative source of creating new, better, original, more effective, as a special means of adapting to the market and consumer needs. Innovation as a process reflects the need for innovation in today's competitive environment. Indicates the existence of life cycles of innovation from the origin of the

idea and its justification to implementation and practical use. Innovation reflects development, emphasizing its dialectical connection with economic fluctuations. **Scientific novelty.** The definition of innovation as a result of the idea in the form of introduction of new or improved technologies, products, services that have economic, social and other effects in the process of development and gaining competitive advantage. The formulated definition includes selected approaches to the consideration of innovation as a technology, product or service (introduction of a new one); as an effect, a result; as ideas; as a process; as development. **Practical importance.** A comprehensive understanding of the essence of innovation on the basis of key aspects of its sources and impact on the competitiveness of economic entities will better identify the types of innovations, their characteristics, evaluation of efficiency.

Keywords: innovation, essence, definition, innovative activity

REFERENCES

1. Vostryakova, V.Yu. (2016). *Development of innovative potential of the enterprise (according to the materials of publishing and printing enterprises of Ukraine)* : dis. ... cand. econ. Science: 08.00.04; KNEU. Kyiv, 235 p. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/d-26.006.03/2016/Diss_Vostriakova.pdf
2. Drucker, P. (2006). *Tasks of management in the XXI century*. Moscow, ООО «ID Williams», 235 p.
3. Zakolodyazhny, V.O. (2018). *Innovations in the activities of insurance companies in Ukraine* : dis. ... cand. econ. Sciences: 08.00.04 / Zakolodyazhny Vladimir Olegovich; Kiev. nat. Univ. Taras Shevchenko. Kyiv, 203 p. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/391/dis_Zakolodiazhnyi%20V.O..pdf
4. Zyanko, V.V. & Epifanova, I. Yu. & Zyanko, V.V. (2015). *Innovative activity of enterprises and its financial support in terms of transformational changes in the economy of Ukraine* : monograph. Vinnytsia: VNTU, 172 p. URL: http://fk.vntu.edu.ua/images/documents/zez_2015.pdf
5. Ivanova, V.V. (2009). Research of the theory of the concept of innovation. *Industrial economics*, vol. 4. pp. 80–86. URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10355/st_47_13.pdf?sequence=1
6. Innovation. Wikipedia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інновація>.
7. Karpenko, O.O. (2013). *Innovation and integration paradigm of enterprise development on the principles of clustering* : Kyiv, SIC GROUP UKRAINE LLC, 272 p. ISBN978-617-7092-19-2.
8. Karpenko, O.O. (2020). Internet marketing in the system of innovative development of telecommunication enterprises. *Collection of scientific works of the State University of Infrastructure and Technologies: Series "Economics and Management"*. Vol. 47. Kyiv, DUIT, P. 84-96.
9. Lapin, N.I. (1980). *Actual problems of research of innovations in organizational systems*. M., VNIISI, 114 p.
10. Maslyukivska, A. (2013). Innovative theory of Joseph Schumpeter: from the classical definition of "innovation" to the modern understanding of innovative ideas. *Bulletin of Kyiv National University. T. Shevchenko. Economics Series*, vol. 145. pp. 59-61. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnaya-teoriya-yozefa-shumpetera-ot-klassicheskogo-opredeleniya-ponyatiya-innovatsiya-k-sovremennomu-ponimaniyu/viewer>
11. Mocherny, S.V. & Larina, J.S. & Ustenko, O.A. & Yuri, S.I. (2008). *Economic encyclopedic dictionary* : in two volumes / Ed. S.V. Mochernogo. Lviv, Svit, T. 1, 616 p.
12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002). Pro innovatsiynu diyal'nist' [On innovative activity] (Accessed 04 July 2002). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
13. Prokopenko, O.V. & School, V.Yu. (2010). Scientific approaches to the interpretation of the concept and definition of the stages of the life cycle of innovation. *Economic innovations: Coll. Science*. Odessa Ave., vol. 41, P. 213-223. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/66563/26-Prokopenko.pdf?sequence=1>
14. Pugach, A.M. & Demchuk, N.I. & Dovgal, O.V. & Kryuchko, L.S. & Tyaglo, N.V. (2018). *Innovative development of the enterprise* : textbook. FOP Shvets V.M., 348 p. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3097/1/Інноваційний%20розвиток.pdf>
15. Roth, E. (2010). Innovation is a way to increase efficiency. *Bulletin McKinsey*, vol. 21. URL: <http://vestnikmckinsey.ru/strategic-planning/innovacii-put-k-povyshsheniyu-ehffektivnosti>
16. Santo, B. (1990). *Innovation as a means of economic development*. Moscow, Progress, 296 p.
17. *Social innovation in management: municipal financial and production groups* : textbook. manual for universities / V.N. Ivanov, S.B. Melnikov, N.S. Melnikov [et al.]; Under common. Ed. V.N. Ivanov, S.B. Melnikov. 4th ed., Reworked. and ext. M., Municipal world, 2006, 260 p.
18. Fatkhutdinov, R.A. (2002). *Innovation Management* : Affairs. pos. S.Pb., Piter, 400 p.

19. Khariv, P.S. (2003). *Innovative activity of the enterprise and economic estimation of innovative processes*. Monograph. Ternopil, "Economic Thought", 326 p. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/569/1/Інноваційна%20діяльність.pdf>
20. Chumak, O.V. (2009). Socio-philosophical analysis of the concept of "innovation" and "innovation". *Humanitarian Bulletin of the Zaporizhia State Engineering Academy*, vol. 36. P. 152-165. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_36_14.pdf
21. Schumpeter, J. (1982). *Theory of economic development (Study of entrepreneurial profit, credit, interest and business cycle)*, Translate. from Germany, Moscow, Progress, 453p.
22. Hughes, D.J. & Lee, A. & Tian, A.W. & Newman, A. & Legood, A. (2018). Leadership, creativity, and innovation: A critical review and practical recommendations. *The Leadership Quarterly*. 29 (5): 549–569, P. 8. doi:10.1016/j.leaqua.2018.03.001. hdl:10871/32289
23. Innovation. *Merriam-Webster. Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/innovation>
24. Kanter, R.M. (1983). *The Change Masters: Corporate Entrepreneurs at Work*. London: Allen and Unwin. p. 20.
25. Maranville, S. (1992). Entrepreneurship in the Business Curriculum. *Journal of Education for Business*. 68:1, 27–31. doi:10.1080/08832323.1992.10117582
26. Morgan, J. (2015). What's the Difference Between Invention and Innovation? *Forbes*. 10 September 2015. URL: <https://www.forbes.com/sites/jacobmorgan/2015/09/10/whats-the-difference-between-invention-and-innovation/#6e639a6b70f4>
27. *Oslo Manual* (2005): Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition. OECD/EC, 2005. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oslo-manual_9789264013100-en
28. Peru, F. (2009). Questioning two myths in innovation literature. *The Journal of High Technology Management Research*. 20: 40–51. doi:10.1016/j.hitech.2009.02.002
29. Semenova, S. (2019). Classification of innovations as an accounting objective. *Scientific journal «European Science»*, Podhajska, Slovakia, vol. 2. P. 28-38. ISSN 2585-7738. URL: <http://www.european-science.sk/storage/journals/essays/2-2019/316.pdf>
30. Zaltman, G. & Duncan, R. & Holbeck, J. (1973). *Innovations and Organizations*. London: John Wiley and Sons. p. 12, 40-67, 164.

Стаття надійшла до редакції: 04.10.2020
Received: 2020.10.04